

Rezumat teză doctorală

„CRIZA DIN UCRAINA (2014-2015) ȘI IMPACTUL SĂU ASUPRA RAPORTURILOR DINTRE MARILE PUTERI”

Drd. DIANA BĂRBUCEANU

Conducător: Prof. univ. dr. TEODOR MELEȘCANU

Raptul Crimeii a marcat fără îndoială un punct de inflexiune în realitatea curentă a scenei globale. Episodul impactează la scară istorică cursul relațiilor internaționale, fiind practic reinstaurată o retorică din sfera Războiului Rece pe care Occidentul o credea apusă definitiv.

În cheie teoretică lucrarea își propune să evidențieze că reflexele pulsionale de factură realistă nu sunt prescriptibile, iar pasul în spate pe care Federația Rusă l-a făcut în zorii anilor '90 a reprezentat mai curând elanul necesar pentru o săritură mai amplă.

Episoade precum cel ucrainean vin să probeze că geopolitica nu este o disciplină vetustă, iar proclamarea democrației ca formă de guvernământ plenară, așa cum pleda Francis Fukuyama în lucrarea sa „*Sfârșitul istoriei și ultimul om*” nu sunt altceva decât fotografii statice într-o dinamică la finele căreia confruntarea apare drept deznodământul implacabil. Manifestările Federației Ruse se pretează a fi descrise în cele mai expresive culori realiste, concepte precum balanța de putere ori spirala înarmărilor redevenind astăzi protagoniste de drept ale unei istorii revanșarde. Procesul de documentare și analiză a presupus un efort de demantelare și reconstrucție a unor elemente existente în spațiul public dar pe care în ultima decadă centrele de reflecție occidentală le-au ignorat ori au refuzat să le atașeze semnificația reală.

Anexarea Crimeii a fost un moment de surpriză strategică ce a lăsat în *offside* reputați teoreticieni și practicieni ai domeniului care vedeau în teoria interdependențelor acea linie roșie pe care niciuna dintre tabere nu va cuteza să o încalce. Manifestările agresive ale Moscovei au generat dificultăți inclusiv în plan juridic, raptul Crimeii marcând totodată încălcarea celor mai elementare norme de drept internațional. Crimeea a fost însă

preambulul unei operațiuni mult mai ample ce avea să meargă mai adânc în teritoriul ucrainean de răsărit.

În atare context devine vizibil că ne aflăm în fața unui set de transformări cu detentă paradigmatică, această schimbare a naturii relațiilor internaționale fiind capabilă să redefinească logica derulării afacerilor globale în vreme ce pentru spațiul vital al României noile realități trebuie înțelese la nuanță și metabolizate.

Anexarea *de facto* a teritoriilor unui stat suveran a reprezentat o premieră în istoria post Război Rece. Desigur, de-a lungul timpului diverse conflicte au avut ca rezultat scindarea unui stat, (cazul Kosovo), ori apariția unor teritorii separatiste (cazul Transnistriei). Cu toate acestea, exemplele precum cele prezentate anterior nu au fost rezultatul unei operațiuni militare și nici nu au condus la anexarea unor teritorii de către unul dintre actorii implicați în conflict. Viteza de reacție a Federației Ruse privind modul de gestionare a conflictului și rezultatul său a surprins întreaga opinie publică internațională. Luarea drept „ostatic” a unor teritorii de către Federația Rusă și cooperarea ulterioară cu Occidentul în vederea soluționării conflictului în termenii impuși de Moscova nu este o strategie nouă pentru liderii ruși. Republica Moldova și Georgia sunt exemple grăitoare în acest sens. Cu toate acestea, trebuie remarcat că în trecut, astfel de acțiuni au avut loc în condiții complet diferite. În interiorul granițelor acestor state, Federația Rusă a avut o prezență militară semnificativă pe care a menținut-o și după destrămarea Uniunii Sovietice. În cazul Ucrainei, folosindu-se de prezența militară redusă din Crimeea, Moscova a reușit anexarea peninsulei ucraineane și orchestrarea unor ample revolte în regiunile estice, fără a-și asuma în mod formal intervenția. Utilizând tactici subversive desprinse din manualele așa-numitului război hibrid, Rusia a introdus în scenă „omuleții verzi”, forțe militare fără însemne al căror desant a luat Ucraina și Occidentul prin surprindere.

Majoritatea școlilor de gândire prezintă războiul din Georgia drept un precursor al situației din Ucraina, deși între cele două spețe se remarcă diferențe notabile. Conflictul din Georgia a reprezentat expresia războiului clasic, declanșat de către un stat agresor împotriva unui stat suveran, pe fondul unui pretext teritorial. În atare context, trupele armate ruse nu au fost nici disimulate și nici discrete spre deosebire de situația conflictului ucrainean. Totuși, numitorul comun al celor două dosare conflictuale s-a remarcat a fi disponibilitatea Moscovei de acționa independent într-un sistem internațional și regional dominat de interdependențe și organizații de securitate, sau apărare colectivă.

Cadrul instituțional vast prezent la nivelul continentului european sub formate de tipul CE, UE, NATO, OSCE, CSTO, părea să fi împins regiunea către asumarea deplină a modelului liberal. Desigur, de-a lungul timpului au existat și excepții, însă fără un impact major și care să pună sub semnul întrebării sistemul bazat pe interdependențe, globalizare, soft-power. Pe de altă parte, un astfel de model începuse să prevaleze și la nivelul internațional, unde abaterile de la regulă sunt sancționate de coaliții internaționale (cazul primului război din Irak în care un stat a fost împiedicat să redeseneze harta regională ca urmare a unei acțiuni unilaterale).

În pofida faptului că la nivel internațional lucrurile nu erau pe deplin clarificate, continentul european reprezenta un exemplu al modelului liberal care s-a dovedit viabil în diverse circumstanțe. Un astfel de precept a fost însă anulat odată cu declanșarea invaziei ruse în Ucraina, după ce Moscova a demonstrat că poate acționa de una singură împotriva sistemului, conform intereselor sale, și în ciuda eforturilor diplomatice și a sancțiunilor internaționale. Cât de mult va rezista un astfel de curent rămâne de văzut, însă a devenit tot mai evident că paradigma realistă domină relațiile internaționale.

Criza din Ucraina declanșată la începutul anului 2014 a reprezentat un moment de inflexiune în istoria relațiilor internaționale. O serie de specialiști din domeniul științelor politice au căutat să explice motivele apariției unor astfel de evenimente în secolul XXI și ce implicații pot avea pentru sistemul de securitate la nivel mondial, dar în special cel regional. Acesta din urmă trece pentru prima dată de la finele Războiului Rece prin adevărate momente de confuzie și criză, căutând frenetic să se reinventeze. Teme precum formarea unei armate europene au început să fie tot mai des invocate și considerate măsuri necesare de ranforsare a unui sistem ce pare perimat și amenințat de realitatea realpolitik-ului rusesc. Din nefericire astăzi, iminența pericolelor nu se rezumă doar la dimensiune militară, în condițiile în care războiul din Ucraina a dezvăluit noi tactici folosite de Federația Rusă ce se desprind din sfera informațională. Manipularea informațiilor ori atacurile cibernetice au fost instrumente utilizate de Moscova ce nu s-au limitat doar la Ucraina. În acest sens, este deja de notorietate ingerința Rusiei în cazul alegerilor prezidențiale din SUA din toamna anului 2016, recurgând la tactici de *hacking*. Apariția unor astfel de pericole a condus în mod natural la crearea atât în cadrul statelor cât și în cadrul organizațiilor internaționale a unor structuri capabile să răspundă la astfel de situații (East StratCom Task Force a devenit operațional în septembrie 2015).

În acest sens, lucrarea își propune să explice pe cât posibil acțiunile Rusiei din Ucraina și mijloacele prin care Moscova a reușit să obțină practic o divizare a unui stat suveran sub privirile consternate și neputincioase ale întregului Occident. În sînjul tezei de fond se înscrie analiza relației celor doi protagoniști ai Războiului Rece, Statele Unite și Federația Rusă asumând o postură antagonică ale cărei efecte vor declanșa mutații la nivelul ADN-ului relațiilor internaționale.

Primul capitol al lucrării este dedicat **aspectelor teoretice în abordarea sistemului relațiilor internaționale**. Încadrarea acțiunilor Rusiei din Ucraina în alt model decât cel realist, nu poate fi decât un exercițiu intelectual steril. Pe fond, avem de-a face cu o acțiune unilaterală a unui actor proeminent de pe scena internațională executată sub acoperire, în încercarea de a ieși victorios - într-un joc de sumă nulă - al cărui unic obiectiv era controlul asupra Ucrainei. Dată fiind imprevizibilitatea acțiunilor lui Vladimir Putin, încercarea de anticipare a mișcărilor sale s-a dovedit a fi o întreprindere extrem de dificilă și riscantă. Viziunea Kremlinului este întemeiată pe o perspectivă anarhistă a relațiilor internaționale, în care statul este principalul actor, iar puterea - fie ea soft sau hard - , este principalul instrument utilizat în atingerea obiectivelor.

La scurt timp după declanșarea crizei, o serie de reprezentanți ai curentului realist s-au grăbit să atace Occidentul pentru decizia sa de a încerca să promoveze în raport cu Rusia o agendă liberală. În anul 2014, în cadrul unui articol intitulat „*Why the Ukraine Crisis is the West's fault?*”, J. J. Mearsheimer blamează Occidentul pentru apariția crizei din Ucraina.¹ Cu această ocazie, autorul explică faptul că Vestul nu a avut capacitatea de a înțelege realitatea, și anume că Ucraina este considerată de către Rusia un obiectiv de importanță strategică, parte a spațiului vital de extracție neoimperialistă. De asemenea, potrivit acestuia, ceea ce s-a întâmplat în estul Europei demonstrează că realpolitik-ul este în continuare extrem de relevant pentru mediul internațional, iar cine ignoră acest lucru își asumă adevărate riscuri.

La rândul său Henry A. Kissinger afirma în același an în cadrul unui editorial publicat în *The Washington Post* că cea mai bună soluție pentru a încheia criza din Ucraina este restabilirea balanței de putere prin concesii reciproce.² Ambii autori utilizează o abordare clasică a realismului pentru a demonstra că încrederea Vestului în modelul liberal reprezentat de interdependența economică, dreptul internațional și democrație a fost o greșeală. Astfel, ceea ce s-a întâmplat în Georgia a reprezentat doar un avertisment pe care NATO și Uniunea Europeană l-au ignorat. Alianța Nord Atlantică a continuat să se extindă fără să răspundă la provocările venite dinspre Moscova (Albania și Croația au devenit membri NATO în 2009). La rândul său, Kremlinul a speculat momentul, astfel că situația internă extrem de vulnerabilă din Ucraina, Rusia a privit-o ca pe o adevărată oportunitate.

1 John J. Mearsheimer, „*Why the Ukraine Crisis is the West's fault?*”, *Foreign Affairs*, septembrie/octombrie 2014, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-08-18/why-ukraine-crisis-west-s-fault>, accesat la 3 Februarie 2015

2 Henry A. Kissinger, „*To settle the Ukraine crisis start at the end?*”, *The Washington post*, 5 martie 2014, https://www.washingtonpost.com/opinions/henry-kissinger-to-settle-the-ukraine-crisis-start-at-the-end/2014/03/05/46dad868-a496-11e3-8466-d34c451760b9_story.html, accesat la 3 Februarie 2015

În paralel cu războiul clasic, Federația Rusă a efectuat o gamă largă de operațiuni subversive ce au căpătat cu timpul denumirea de război hibrid. De la bruierea comunicațiilor, la o campanie de propagandă care să justifice prezența omuleților verzi, Moscova a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a ține Kievul și Occidentul într-o stare deplină de confuzie. Așadar putem asuma că dacă războiul este o simplă continuare a politicii prin alte mijloace³, atunci războiul hibrid este continuarea războiului prin toate mijloacele disponibile.

Războiul hibrid reprezintă „o combinație între războiul convențional, cu cel asimetric, economic, energetic, cibernetic, informațional, identitar și prin interpuși, toate fiind unite într-o formă neclară și instabilă cu, un război limitat, dar în același timp, nerestricționat, în sensul mobilizării capacităților de toate tipurile, fără reguli: criminalitate (...), propagandă și război asimetric prin interpuși, insurgență și terorism, toate în același teatru de operațiuni, astfel că în conformitate cu abordarea realistă a lui Machiavelli, totul este permis!”⁴ Implicat, războiul hibrid nu este limitat de tratate sau acorduri deci el poate fi continuat și după finalizarea celui convențional.

Războiul hibrid se folosește de orice oportunitate (inclusiv lacune ale dreptului internațional) pentru a slăbi și destabiliza statul care este vizat. Poate fi descris ca un echivalent al neorealismului ofensiv în cadrul confruntărilor. Caracterul său ambiguu are un scop dublu: pe de-o parte poate fi purtat practic în continuu pentru perioade lungi de timp fără o declarație de război prestabilită, iar pe de altă parte el permite agresorului să își ascundă implicarea sau măcar să evite reponsabilitatea pentru faptele comise.

Un astfel de război este de obicei însoțit de o puternică campanie de propagandă, numită în acest caz război informațional, care urmărește să întărească caracterul ambiguu al operațiunilor. Prin răspândirea unor informații false legate de scopul și originea războiului hibrid, statul agresor poate ajunge chiar să beneficieze la un moment dat de susținerea din partea populației statului agresat.

Ca urmare a faptului că un astfel de concept este de dată recentă, Rusia este probabil singurul stat din lume care a instrumentat războiul hibrid. Războiul de gherilă și răspândirea informațiilor false sunt tactici care au mai fost folosite, dar nu la această scară și ca parte a unei confruntări continue.

În ultimă instanță, scopul războiului hibrid este să creeze confuzie în rândurile

3 Idem, Cartea 1, Capitolul 1

4 Greg Simons și Iulian Chifu, *The Changing Face of Warfare in the 21st Century*, Routledge, 2018 [sic!], pag. 35

adversarului pentru a-l face incapabil să detecteze la timp o escaladare a conflictului. Această confruntare continuă, la intensitate redusă, dar fără reguli, poate ascunde sau pregăti operațiuni clasice ca cea din Crimeea. Slăbirea adversarului nu se face neapărat prin eliminarea capacităților (nu a fost nicio bătălie efectivă în Crimeea) ci prin sabotarea capacității lor de a funcționa eficient și prin crearea unei stări de confuzie atât în rândul populației civile cât și în rândul combatanților.

Până la acest moment, Ucraina reprezintă singurul stat în care războiul hibrid a fost pus în scenă. Cu toate acestea, pe măsură ce tensiunile dintre Rusia și Occident se întetesc nu ar fi deloc surprinzător ca tacticile războiului hibrid să fie reluate și în interiorul celorlalte state din spațiul ex-sovietic.

Cel de-al doilea capitol denumit „**Conflictul din Ucraina – evoluție și particularități**” abordează problematica identității istorice a regiunii Donbas și particularitățile acesteia cu scopul de a înțelege cauzele profunde ale conflictului ruso-ucrainean. În acest sens, se impune a decela influențele ruse în Ucraina prin recurs la istorie.

Așadar, după invazia mongolilor conduși de Batu Han asupra Rusiei Kievene în anul 1240, regiunea denumită „pământul de dincolo de râuri” (*za porog*) a râului Nipru a devenit un pământ al nimănui, ce a făcut obiectul unor dispute între Marele Cnezat al Moscovei, Hanatul Tătar și Regatul Lituaniei. În această regiune se naște viața politică a politică a poporului ucrainean.

O diferență importantă ce se impune a fi precizată este împărțirea geografică a acestei regiuni, între cei care s-au stabilit la vest de râul Nipru (zonă cunoscută și sub denumirea de Malul Drept) și cei ce s-au stabilit la est de râu (Malul Stâng). Denumirea istorică de Malul Stâng include în momentul de față regiunile Crimeea, Dnipropetrovsk, Donețk, Harkov, Kerson, Lugansk, Odesa, Nicolaevsk și Zaporijjea și formează o comunitate etnică și culturală relativ compactă care s-a distins de-a lungul timpului prin influența puternică a culturii ruse, în pofida faptului că majoritatea populației de aici se considera ca fiind ucraineană.

Influența rusă în regiunile estice a persistat de-a lungul secolelor, astfel că sensibilitățile și anxietățile comunității autohtone față de Rusia nu s-au estompat definitiv.

Importanța trecutului asupra prezentului

Toate aceste regiuni istorice s-au dovedit a fi rezultatul direct al expansiunii Imperiului Rus, care a avut în toată această perioadă un impact durabil asupra identității lor.

În primul rând, modelul istorico-cultural al estului Ucrainei este bicultural, de vreme ce

această parte a țării a dezvoltat o identitate regională în interiorul căreia influențele ucrainene și cele ruse au conviețuit în mod liber. Cu toate acestea, Constituția Ucrainei consideră ca limbă oficială doar limba ucraineană, acesta reprezentând un element de dispută cu separatiștii pro-ruși din Donbas care solicită introducerea în Constituție și a limbii ruse ca limbă oficială a țării.

Nu este o surpriză faptul că diviziunile politice de astăzi ale țării au urmat tiparelor istorice. Astfel, preferințele electorale ale locuitorilor din estul Ucrainei se disting ca fiind contrare celorlalte regiuni ale țării. Alegătorii din părțile interioare ale vechii Novorossii (Malul Stâng) tind să fie mai degrabă pro-ruși, în vreme ce zonele tradiționale ale vechiului Hetmanat Căzăcesc (Malul Drept al Ucrainei) manifestă propensiune către naționalismul ucrainean.

Astfel de modele au reapărut cu ocazia mișcărilor Maidan din 2004 și 2014. Un sondaj de opinie realizat în perioada 12-21 septembrie 2014 de către Institutul de Cercetare de la Kiev, Kucheriva Fund a confirmat diferența majoră de abordare asupra conflictului dintre cetățenii din estul Ucrainei și cei din vest. Astfel, la răspunsul privind întrebarea „ Este Rusia responsabilă de vărsarea de sânge din estul Ucrainei?”, doar 19,1% dintre locuitorii Donbas-ului au răspuns afirmat, în vreme ce 62,8% au răspuns contrar. De partea cealaltă, în vestul Ucrainei, locuitorii au plasat vina asupra Rusiei într-o proporție de 81,6%, în vreme 15,8% au răspuns că nu⁵.

Cu timpul, menținerea campaniei militare a Rusiei în estul Ucrainei a consolidat punctul de vedere a celor două părți. Ucrainenii din partea de vest a țării sunt mai convinși ca niciodată că există o invazie rusă, că Ucraina trebuie să rămână un stat unitar în ciuda tuturor provocărilor, și că limba ucraineană este singura limbă oficială a statului. În schimb, ucrainenii din estul țării sunt convinși că vina pentru această criză se datorează Kievului și că limba rusă ar trebui să beneficieze de statut egal cu limba ucraineană, fiind totodată mult mai receptivi la ideea separării Donbas-ului de restul Ucrainei.

În baza tuturor acestor diferențe majore de abordare dintre regiunile vestice și cele estice ale țării, apare inerenta întrebare de ce conflictul din Ucraina a izbucnit abia în 2014? Unul dintre răspunsuri ține de episodul îndeapărtării de la putere a președintelui Viktor Ianukovici, văzut ca o încălcare a echilibrului sensibil de interese dintre Est și Vest. În acest sens, destituirea acestuia din funcția de șef al statului a fost interpretată de locuitorii din Donbas drept o amenințare directă la adresa intereselor lor. Dacă inițial, ucrainenii rusofoni din estul

⁵ Kucheriva Fund , „*Stavlennya naselelnyya do podii na Donbasi*”, 21 Septembrie 2014, <http://www.dif.org.ua/ua/events/stavlennjcina-miru.htm>, accesat la 30 Septembrie 2016

țării aveau o abordare destul de pasivă asupra revoltelor EuroMaidan din Piața Independenței de la Kiev, după alungarea de la putere a președintelui a existat o schimbare de atitudine majoră printre aceștia, ce a culminat cu rebeliunea din Crimeea și Dobas.

Marea majoritate a soluțiilor propuse pentru încheierea conflictului din estul Ucrainei au o valoare limitată, în condițiile în care ele ignoră fundamentul istoric și cultural al acestei regiuni. Atât guvernul de la Kiev cât și liderii separatiști din Donbas sunt antrenați într-un joc de sumă nulă în încercarea de a găsi o soluție reciproc agreată. În acest sens, o abordare realistă asupra conflictului este cea a Școlii de la Copenhaga care sugerează că securitatea Ucrainei poate fi sporită doar prin tratarea identității naționale ca preocupare de securitate comună a celor doi beligeranți.

Peninsula Crimeea - „Calul troian” oferit de Nikita Hrușciiov Ucrainei

Pe fondul numeroaselor controverse privind identitatea istorică a peninsulei Crimeea, capitolul de față realizează inventarul argumentativ ce a stat în spatele deciziei liderului sovietic Nikita Hrușciiov de a transfera peninsula Crimeea, Ucrainei. Astfel, în perioada de după al Doilea Război Mondial, în anul 1954, guvernul sovietic, sub conducerea liderului Nikita Hrușciiov a decis transferarea Crimeii de la Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă (RSFSR) către Republica Sovietică Socialistă Ucraina (UkrSSR). Decizia a fost anunțată în presa sovietică la sfârșitul lunii februarie 1954, la opt zile după ce Prezidiul Sovietului Suprem al URSS a adoptat la data de 19 februarie rezoluția care autorizează transferul. Textul rezoluției și câteva extrase anodin din lucrările reuniunii Prezidiului Sovietului Suprem al URSS au fost publicate alături de un anunț foarte scurt.⁶ La acel moment nu a fost oferită opiniei publice nicio informație suplimentară cu privire la motivele deciziei transferării Crimeii iar misterul a fost menținut de-a lungul întregi perioade sovietice.

Părea că enigma ar fi putut fi elucidată în anul 1992, când imediat după dizolvarea Uniunii Sovietice, au apărut informații suplimentare cu privire la acest episod. Un jurnal istoric care a fost publicat în timpul URSS-ului între anii 1955 și 1963 a fost reluat în 1992, a inclus transcrieri ale documentelor declassificate din arhivele sovietice. Astfel, prima problematică abordată în acest jurnal în 1992 conținea o secțiune dedicată transferului Crimeii, fiind incluse și documente din Arhiva Prezidențială și din alte arhive, ce sunt acum găzduite de Arhiva de Stat a Federației Ruse. Însă din păcate nici dezvăluirea acestor

⁶***, „Meeting of the Presidium of the USSR Supreme Soviet”, 19 Februarie 1954, Leon Levy Foundation, disponibil la <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/119638>, accesat la 4 Octombrie 2016

documente nu elucidează motivele deciziei lui Hrușciiov, astfel că nu s-a adăugat nimic substanțial la ceea ce a fost publicat în presa sovietică în urmă cu 38 de ani. Documentele confirmă faptul că această decizie a fost inițial aprobată de Președinția Partidului Comunist al Uniunii Sovietice la data de 25 ianuarie 1954, pregătind astfel calea pentru aprobarea rezoluției de către Președinția Sovietului Suprem al URSS trei săptămâni mai târziu. Așadar, dosarele declasificate nu dezvăluie nimic în plus, cu excepția celor două justificări oficiale, publicate în 1954:

(1) cedarea Crimeii a fost un „act nobil din partea poporului rus” pentru a comemora cei 300 de ani de la „reunificare Ucrainei cu Rusia” (referire la Tratatul de la Pereiaslav semnat în 1654 de către reprezentanții Hetmanatului Căzăcesc cu Țarul Aleksei I al Moscovei) și pentru a „evidenția încrederea și dragostea nemărginită a poporului rus față de poporul ucrainean”

(2) Transferul a fost o consecință naturală a „proximității teritoriale a Crimeii de Ucraina, a apropierei economiilor lor și a legăturilor agricole și culturale strânse dintre regiunea Crimeea și UkrSSS.”

Însă istoricii infirmă că decizia transferării Crimeii către Ucraina ar fi avut la bază cele două justificări. Astfel, în pofida faptului că în anul 1954 au fost celebrați cei 300 de ani de la semnarea Tratatului de la Pereislay, nu există nicio legătură între acest tratat și peninsula Crimeea. Orașul Pereislay era situat în centrul Ucrainei, nu departe de Kiev, dar departe de Crimeea, iar tratatul în sine nu are nimic de-a face cu peninsula, care a intrat sub controlul rus abia 130 de ani mai târziu. Mai mult decât atât, descrierea tratatului ca având drept rezultat „unificarea Rusiei cu Ucraina” este cu mult hiperbolizată. Este adevărat că tratatul a marcat un pas important către această direcție, însă chiar și după semnarea sa, relația dintre cele două state a fost supusă unor lupte și războaie înainte ca unificarea să aibă loc.

De asemenea, ideea că transferul Crimeii ar fi fost justificat exclusiv prin intermediul afinităților culturale și economice ale peninsulei de la Marea Neagră cu Ucraina este și ea exagerată. În anii 1950, populația Crimeii care se ridica la 1,1 milioane de locuitori era compusă din etnici ruși în proporție de 75% și etnici ucraineni în proporție de 25%. În aceste condiții, Crimeea era mai degrabă „rusă” decât „ucraineană”. Deși între această peninsula și Ucraina existau legături economice și de infrastructură importante, legăturile culturale cu

7 Alfons Karlsson, „*The Crimean peninsula and the rebirth of the Cold War in the 21st century*”, Linnaeus University, Suedia, 2015

Rusia erau mult mai puternice. În perioada țaristă, Crimeea a reprezentat cea mai importantă bază militară, devenind un simbol al puterii militare ruse împotriva otomanilor.

Chiar dacă raționamentul justificat de autorități pentru transferarea Crimeii către granițele Republicii Socialiste Sovietice Ucraina nu aveau nici o credibilitate, unele dintre comentariile acelor vremuri alături de alte informații care au ieșit la iveală ulterior, ne permit să evaluăm care au fost motivele reale ale conducerii de la Moscova în spatele acestei acțiuni. În acest sens, o importanță deosebită în cadrul acestui episod l-a avut Nikita Hrușciiov și lupta permanentă pentru putere în cadrul URSS-ului.

În septembrie 1953, Nikita Hrușciiov a fost ridicat la rangul de secretar general al Partidului Comunist - titlu sinonim cu acela de lider al Uniunii Sovietice -, consolidându-și poziția de lider până la începutul anului 1954. Anterior, începând cu sfârșitul anilor 1930 și până la sfârșitul anului 1949, acesta a îndeplinit funcția de președinte al Partidului Comunist din Ucraina, aparte de acel un an și jumătate din perioada celui de-al Doilea Război Mondial când a fost numit comisar politic pe front, servind ca intermediar între Stalin și generalii săi. În ultimii săi ani de mandat pe teritoriul Ucrainei sovietice, Hrușciiov a supravegheat din partea guvernului Uniunii Sovietice desfășurarea războiului civil dintre Volânia și Galicia.

Deși Hrușciiov a denunțat stalinismul, fiind cunoscut celebrul său discurs intitulat „Cultul personalității și consecințele sale” rostit în cadrul celui de-al XX-lea Congres al PCUS⁸, politica dusă de acesta a fost bazată pe violență, cu scopul de a impune controlul sovietic asupra Ucrainei de Vest. Confruntări armate au avut loc până la mijlocul anilor '50 care s-au încheiat în momentul în care Crimeea a fost transferată Ucrainei în februarie 1954. Repetarea obsesivă a ideii în cadrul întrunirii Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 19 februarie privind „unitatea dintre ruși și ucraineni” și „marea și indisolubila prietenie” dintre cele două popoare precum și afirmația că transferul ar demonstra cât de înțelept ar fi să aibă Ucraina „sub conducerea Partidului Comunist și a guvernului sovietic”, demonstrează că Hrușciiov a privit transferul Crimeii drept o modalitate de fortificare și perpetuare a controlului sovietic asupra Ucraina, acum că războiul civil fusese câștigat. O politică similiară a fost utilizată și în cazul celor trei republici baltice, în special în Letonia și Estonia, ambele având foarte puțini locuitori ruși înainte de anii 1940. Ori acesta a fost și motivul pentru care regimul stalinist i-a încurajat pe etnicii ruși să se stabilească în aceste republici, de altfel o politică continuată și de

⁸ Richard Cavendish, „*Stalin demitizat: raportul lui Hrușciiov*”,

<https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/stalin-demitizat-raportul-lui-hrusciiov>, accesat la 10 Octombrie 2016

Hrușciov și Brejnev. Proporțional, transferul rușilor în statele baltice a fost semnificativ mai mare decât a celor în Ucraina, însă în cifre exacte, transferul Crimeii către Ucraina a adus un număr mult mai mare de ruși (aproximativ 860.000), care se identificau firește cu țara natală și susțineau controlul sovietic al regiunii.

Transferul Crimeii către RSS Ucraineană i-a fost util lui Hrușciov din punct de vedere politic în condițiile în care el căuta să obțină tot mai mult sprijin în lupta politică permanentă pe care o ducea cu premierul sovietic Gheorghi Malenkov, devenit în 1953 după moartea lui Stalin liderul preeminent în cadrul URSS. Faptul că Hrușciov a fost dezavantajat din punct de vedere al funcției politice după moartea lui Stalin, l-a determinat să-l considere pe Malenkov drept un adevărat adversar, în fața căruia a câștigat un avantaj major în septembrie 1953, după desemnarea sa drept prim-secretar al PCUS. Cu toate acestea, lupta pentru putere nu s-a încheiat, astfel că la începutul anului 1954, Hrușciov a încercat să obțină cât mai mult sprijin în interiorul Prezidiului PCUS în încercarea de a-l demite pe Malenkov din funcția de prim-ministru, obiectiv pe care l-a obținut în ianuarie 1955. Printre cei care îl susțineau pe Hrușciov a fost și Alexei Kirichenko care devenise prim-secretar al Partidului Comunist în Ucraina la începutul anului 1953, înlocuindu-l astfel de Leonid Melnikov, care îl succedase pe Hrușciov în acel post în decembrie 1949. La scurt timp, Kirichenko a fost numit membru cu drepturi depline în cadrul președinției PCUS. În 1944, când Hrușciov încă îndeplinea funcția de lider al Partidului Comunist din Ucraina, i-ar fi sugerat lui Stalin că tranferarea Crimeii către RSS Ucraineană ar fi o modalitate utilă de a câștiga sprijin din partea elitelor locale ucrainene. Indiferent dacă această discuție a existat sau nu între Stalin și Hrușciov, este reflectată tot mai evident viziunea acestuia din urmă cum că extinderea teritoriului ucrainean ar fi o modalitate benefică de a câștiga cât mai mult sprijin din partea elitei de aici. În special, Hrușciov a văzut în transferul Crimeii o modalitate de a securiza susținerea pe care Kirichenko i-ar fi acordat-o în vedere îndeplinirii planului de demitere a lui Malenkov.

În ceea ce privește legalitatea procesului de transfer, Crimeea a fost trecută în granițele RSS Ucraineană în conformitate cu prevederile constituției sovietice din 1936, astfel că Articolul 18 stipulează că „teritoriul unei republici unionale nu poate fi modificat fără consimțământul părților.” Astfel, reuniunile Președinției Sovietului Suprem indică faptul că atât RSFSR cât și RSS Ucraineană și-au dat consimțământul prin intermediul parlamentelor lor. În acest sens, este cât se poate de incorect a afirma că peninsula Crimeea a fost transferată în urma unui proces neconstituțional sau ilegal. Este adevărat că sistemul juridic al Uniunii Sovietice prezenta o serie de lacune însă transferul a avut loc în conformitate cu normele în

vigoare existente la vremea respectivă. Mai mult decât atât, indiferent de modul în care s-a efectuat transferul, Federația Rusă a acceptat în mod expres formatul granițelor Ucrainei independente în 1991 atât prin intermediul acordului Belovejskaia Pușcea (8 decembrie 1991), prin care s-a consfințit dizolvarea Uniunii Sovietice cât și prin semnarea Memorandumului de la Budapesta, semnat în decembrie 1994⁹.

De remarcat că pe parcursul anilor 1990, diverse figuri politice din Rusia și Crimeea au cerut public anexarea Crimeii și a Sevastopolului la Rusia.¹⁰ De asemenea, au fost puse la cale mai multe încercări de a legifera independența Crimeii de Ucraina. Însă încercările liderilor ruși de a anexa regiunea a fost condamnată de Consiliul de Securitate al ONU.¹¹

La data de 27 martie 1994, în Crimeea a fost organizat un referendum în urma căruia 78,4% din cei 1,3 milioane de alegători au fost de acord cu autonomia Crimeii față de Ucraina.

La 31 mai 1997, Rusia și Ucraina au semnat Tratatul de Prietenie, Cooperare și Parteneriat prin care a fost reafirmată recunoașterea reciprocă a suveranității și integrității teritoriale, inclusiv suveranitatea Ucrainei asupra Crimeii. Acest acord a fost completat de Acordul privind Flota de la Marea Neagră care a divizat fosta flotă sovietică și a ocazionat inclusiv concesionarea unor porturi de către Federația Rusă, așa cum este cazul Sevastopolului. Sub prevederile acestui acord, Rusia a acaparat o rețea imensă de facilități portuare.

La data de 12 ianuarie 1999, a intrat în vigoare Constituția Republicii Autonome Crimeea care confirma regiunea ca parte inalienabilă a Ucrainei.

Procesul de anexare a Crimeii din perspectiva încălcării Dreptului Internațional

Obligațiile legale asumate de cele două state în ceea ce privește respectarea integrității teritoriale și interzicerea utilizării forței au fost reglementate într-o serie de acorduri bilaterale

⁹ ***, „*Memorandum on Security Assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the NPT*”, http://www.msz.gov.pl/en/p/wiedenobwe_at_s_en/news/memorandum_on_security_assurances_in_connection_with_ukraine_s_accession_to_the_treaty_on_the_npt?printMode=true, accesat la 15 Octombrie 2016

¹⁰ ***, „*Chronology for Crimean Russians in Ukraine*”, 2004, disponibil la <http://www.refworld.org/docid/469f38ec2.html>, accesat la 15 Octombrie 2016

¹¹ UN Security Council, „*Complaint by Ukraine regarding the Decree of the Supreme Soviet of the Russian Federation concerning Sevastopol*”, 20 July 1993, disponibil la http://www.un.org/en/sc/repertoire/93-95/Chapter%208/EUROPE/93-95_8-22-UKRAINE.pdf, accesat la 15 Octombrie 2016

și multilaterale. Aceste două principii sunt surprinse cât se poate de clar atât în **Carta ONU, Articolul 2(4)**¹², cât și în **Actul Final de la Helsinki**.¹³ De asemenea, există acorduri bilaterale care conțin prevederi extrem de relevante în acest sens. Unul dintre acestea este **Memorandumul de la Budapesta** semnat în 1994, cu scopul de a oferi Ucrainei garanții de securitate ca urmare a renunțării acesteia la armele nucleare din perioada sovietică de care dispunea și a aderării la Tratatul pentru Neoproliferarea armelor nucleare. În acest fel, SUA, Marea Britanie și Rusia se angajează să „*respecte independența, suveranitatea și granițele existente ale Ucrainei*”¹⁴ și reafirmă că „*Statele Unite ale Americii, Federația Rusă, precum și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, își reafirmă obligația lor de a se abține de la amenințarea cu forța sau folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a Ucrainei, și că nici una dintre armele lor vor fi folosite vreodată împotriva Ucrainei decât pentru auto-apărare sau în alt mod, în conformitate cu Carta Organizației Națiunilor Unite.*”¹⁵ Mai mult decât atât, cele trei state semnatare s-au angajat să solicite imediat o acțiune a Consiliului de Securitate al ONU pentru a oferi asistență Ucrainei, în cazul în care aceasta ar deveni victimă a unui act de agresiune.¹⁶

La rândul său, **Tratatul de Prietenie, Cooperare și Parteneriat** semnat în 1997 între Ucraina și Rusia reconfirmă condiția inviolabilității frontierelor dintre cele două state și stipulează că părțile „*își vor construi relații reciproc avantajoase pe baza principiului respectului reciproc pentru egalitatea lor suverană, a integrității teritoriale, a inviolabilității frontierelor, a soluționării pașnice a disputelor, a nefolosirii forței sau a amenințării cu forța, inclusiv a mijloacelor economice și a altor forme de presiune, a dreptului popoarelor a-și determina în mod liber destinul, a neintervenției în afacerile interne, a respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, a cooperării dintre state, a îndeplinirii cu*

12 Articolul 2(4) din Carta ONU stipulează că: „Toți Membrii Organizației se vor abține, în relațiile lor internaționale de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite.

13 Actul Final de la Helsinki (1975), Partea I (a) „Declarația privind Principiile care Guvernează Relațiilor dintre Statele Participante”, Principiul III (Inviolabilitatea Frontierelor), Principiul IV (Integritatea Teritorială a Statelor)

14 *** Memorandumul de la Budapesta semnat la 5.12.1994, Articolul 1, http://www.larouchepub.com/eiw/public/2014/eirv41n08-20140221/34-35_4108.pdf, accesat la 31 Octombrie 2016

15 *Ibidem*, Articolul 2

16 *Ibidem*, Articolul 4

conștiințiozitate a obligațiilor internaționale asumate și a altor norme recunoscute de dreptul internațional.”¹⁷

De asemenea, un alt tratat relevant ce vizează obligațiile legale dintre Rusia și Ucraina este **Acordul referitor la flota Mării Negre**, pe care cele două părți l-au semnat în 1997.¹⁸ Astfel, a fost agreată împărțirea flotei Mării Negre în mod egal, cu mențiunea ca Federația Rusă să poată cumpăra o parte dintre cele mai moderne nave ce urmau să revină Ucrainei. De asemenea, Moscova a închiriat pe o perioadă de 20 ani facilități portuare atât în portul Sevastopol cât și în alte porturi din Crimeea, la un preț extrem de avantajos. În anul 2010, acest acord a fost prelungit de către Viktor Ianukovici până în 2042, fiind cunoscut sub denumirea de Acordul de la Harkov, prin intermediul căruia, Rusia își asuma la rândul său obligația de a furniza Ucrainei în schimb gaz natural la preț redus. De asemenea, Acordul referitor la flota Mării Negre permite prezența militarilor ruși în Crimeea, fiind însă vorba despre o prezență restrânsă.

Odată cu anexarea Crimeii, Vladimir Putin a argumentat că aceste tratate bilaterale nu mai erau obligatorii de vreme ce, Rusia nu a încheiat niciun acord cu noul regim de la Kiev apărut în urma unei revoluții. Desigur, aceasta nu este decât o declarație politică fără nici o bază în doctrina dreptului internațional.

Un punct important în cadrul celui de-al doilea capitol al lucrării, se adresează problematicii separatiste și agresiunii ruse în estul Ucrainei, în speță modul în care Moscova a reușit să destabilizeze un stat suveran prin operațiuni caracteristice, precum și erorile autorităților ucrainene care au condus la anexarea Crimeii. Mai mult decât atât, evoluția evenimentelor din peninsula de la Marea Neagră și estul Ucrainei ne permit analizarea modului în care războiul hibrid funcționează, utilizând o metodologie de tip inductiv. Prin urmare, analiza se bazează pe ideea că, în lumina cunoștințelor privind gândirea strategică contemporană rusă vizând războiului de tip nou, este posibilă dezvoltarea unei clasificări mai detaliate a modului în care funcționează războiul hibrid. Abordarea metodologică enunțată presupune parcurgerea succesivă a unor etape menite să evidențieze contextul și operațiunile specifice fazei premergătoare conflictului precum și derularea propriu-zisă a ostilităților,

17 ***Tratatul de prietenie, cooperare și parteneriat între Ucraina și Federația Rusă, semnat la 31.5.1995, Articolul 3

18 N. A. Kryukov, „*Evolution of Russian-Ukrainian Relations: the Legal Status of the Black Sea Fleet*”, Military Thought, 2006, pg. 120

urmate de faza de stabilizare.

În secțiunea de final a capitolului 2, lucrarea tratează impactul crizei ucrainene asupra securității regionale. În condițiile în care criza ucraineană este departe de a fi soluționată, o serie de amenințări de ordin regional au fost identificate odată cu evoluția acestui dosar conflictual. Acțiunea ilegală a Moscovei a dat naștere la temeri atât printre statele occidentale, dar mai ales printre statele aflate în regiunea extinsă a Mării Negre.

Anexarea ilegală a fostei peninsule ucrainene Crimeea a sporit postura de securitate a Federației Ruse în regiunea extinsă a Mării Negre astfel că în momentul de față din perspectivă militară, Crimeea poate servi drept avanpost pentru extinderea proiecției de putere către Ucraina, România și Turcia. Printre consecințele majore pe care raptul peninsulei ucrainene le incumbă se evidențiază și schimbarea raporturilor de putere în regiunea extinsă a Mării Negre. Ținând cont de faptul că în Sevastopol, Federația Rusă își menține peste 70% din flota sa militară, procesul de anexare i-a asigurat Moscovei o capacitate de proiectare a capacităților sale până în Mediterană. Mai mult decât atât, liderii ruși au pus la cale un plan extrem de ambițios de modernizare a forțelor sale armate, astfel că și facilitățile militare din Crimeea urmează a fi suplimentate.

Pe parcursul operațiunilor militare din Crimeea și Donbas, urmate de campania aeriană din Siria, Rusia a dezvăluit noile capacități dobândite odată cu lansarea programului său de modernizare. Deși aceste îmbunătățiri sunt relevante, în mod natural procesul de modernizare al armatei ruse este unul continuu, consemnând de asemenea limitări atunci când comparăm Rusia cu țări mult mai avansate din punct de vedere tehnologic, așa cum este cazul Statelor Unite. Ceea ce devine extrem de relevant în momentul de față pentru comunitatea occidentală nu ține neapărat de eforturile de îmbunătățire a capacităților militare *per se* ale Rusiei, ci de disponibilitatea acesteia de a utiliza instrumentele militare pentru a-și atinge obiectivele de politică externă. Mai mult ca sigur, succesul operațiunii din Crimeea, care a transformat imaginea armatei ruse atât pe plan intern cât și pe plan extern i-a încurajat pe liderii ruși să lanseze campania aeriană din Siria. În atare situație, devine mai mult decât evident că pe viitor, decizia Moscovei de a folosi forța militară în diferite circumstanțe va fi luată cu o mai mare ușurință.

Cel de-al treilea capitol al lucrării constituie o evaluare a reacției Occidentului și a comunității internaționale în ansamblu, în raport cu o acțiune ce avea să aducă atingere celor mai elementare norme de drept internațional. Așadar, dincolo de speța în cauză, precedentul pe care îl incumbă este de natură să producă mutații în sfera relaționării dintre state așa cum o știm.

Cooperarea transatlantică asupra formulării unui răspuns adecvat agresiunii rusești s-a dovenit a fi un efort semnificativ ce a generat rezultate palpabile, devenind totodată un test de verificare a coeziunii la nivelul statelor occidentale. Uniunea Europeană alături de SUA, Canada și Japonia au reacționat prompt în fața acestei provocări. Odată cu criza ucraineană, ideea că Occidentul reprezintă pilonul central al ordinii mondiale liberale a prins din nou rădăcini. Recurgând la instrumente de coerciție, precum sancțiunile politice și economice alături de eforturile diplomatice, Occidentul a ajutat Ucraina să reziste în fața agresiunii rusești. În același timp, prin eforturile depuse, Moscovei i-a fost arătat că Vestul sprijină cu orice preț integritatea teritorială și suveranitatea statelor. În toată această perioadă, cancelarul german Angela Merkel a jucat un rol fundamental în fondarea și menținerea acestei coaliții. Berlinul și Washingtonul alături de Paris și Bruxelles au fost principalii actori care s-au implicat în mod direct în încercarea de soluționare pașnică a conflictului ucrainean.

În ciuda criticilor privind ineficiența, sancțiunile occidentale au afectat major sectoare importante ale economiei rusești. În combinație cu scăderea prețului petrolului, sancțiunile au dus la o prăbușire cu 1,5% și 3,7% a PIB-ului Rusiei în 2014, respectiv 2015, în vreme ce inflația s-a majorat cu până la 15,5%. Sectorul financiar rusesc a înregistrat o migrație semnificativă a capitalului, existând o pierdere de aproximativ 153 de miliarde de dolari în 2014. La rândul său, sectorul de apărare a avut de suferit, de vreme ce Rusiei i-a fost tăiat accesul la tehnologia occidentală, iar importurile nu au putut fi înlocuite, în condițiile în care tehnologia de apărare internă este în bună măsură de calitate net inferioară.

Costurile sunt semnificative deoarece Rusia este cel de-al treilea partener comercial al UE, în vreme ce UE este principalul partener comercial al Rusiei. Înainte de momentul impunerii sancțiunilor, nivelul exporturilor Federației Ruse către Uniune era de aproximativ 41% din totalul exporturilor țării.

Pe lângă impactul lor direct asupra economiei, sancțiunile au dus la instaurarea unei atmosfere de incertitudine generală și neîncredere printre ruși. Drept urmare, cooperarea a avut de suferit chiar și în domenii care nu au făcut obiectul unor sancțiuni sectoriale directe, astfel că multe companii europene și-au amânat proiectele ce urmau a fi desfășurate pe

teritoriul Rusiei. De exemplu, numărul companiilor germane care au activat în Rusia în trecut a scăzut cu 763 (12,7% din total) în perioada 2015-2016.¹⁹

Cel de-al patrulea capitol este dedicat studiului de caz ce urmărește cartografierea relației SUA- Rusia în sijaul crizei din Ucraina. În ultimii 25 de ani, relația dintre Statele Unite ale Americii și Federația Rusă a cunoscut evoluție sinusoidală marcată cu uscușuri și coborâșuri. Parteneriatul strategic dintre cei doi actori asumat de președinții Bill Clinton și Boris Elțin la începutul anilor '90, a fost umbrat de creșterea treptată a tensiunilor apărute ca o consecință a dezacordurilor față de eforturile Moscovei de restabilire a sferelor sale de influență în spațiul ex-sovietic și de extinderea NATO în Europa Centrală și de Est. Diversele dosare conflictuale au determinat o reluare constantă a vechilor tensiuni. Războiul din Irak, așa-numitele revoluții colorate din Ucraina și Georgia, utilizarea de către Rusia a instrumentului energetic ca formă de presiune la adresa statelor europene, planurile SUA și NATO privind dislocarea sistemului antirachetă, războiul din Georgia și în final războiul din Ucraina au reprezentat principalele problematice ce au determinat deteriorarea graduală a relațiilor bilaterale până la nivelul cunoscut astăzi.

Principalele puncte de inflexiune în dinamica acestei relații au fost reprezentate de:

- reacția NATO la inițiativa SUA prin consolidarea flancului răsăritean;
- prăbușirea prețului petrolului cu concursul SUA;
- dosarul sirian ca spațiu de manifestare a intereselor divergente ruso-americane;
- invalidarea tratatelor de neproliferare pe fondul acumulărilor militare în zona contiguă.

Concluzii

Fără îndoială, acțiunile Rusiei din Ucraina începând cu anul 2014 au marcat un punct de cotitură în ceea ce privește înțelegerea sistemului internațional dar și al evoluției războiului. Noutățile dezvăluite odată cu declanșarea conflictului ucrainean sunt actualmente utilizate pentru a îmbunătăți baza teoretică a domeniului relațiilor internaționale și al analizelor privind războaiele viitorului. Ele ne pot dezvălui într-o anumită măsură modul de abordare a noii politici externe a Kremlinului.

¹⁹ Ruslan Kostyuk, „*Steinmeier's visit to Moscow and the future of Russian-German relations*”, Russia Direct, 25 Martie 2016, <http://www.russia-direct.org/opinion/steinmeiers-visit-moscow-and-future-russian-german-relations>, accesat la 20 Martie 2017

De asemenea, indiferent de natura școlii de gândire la care apelăm în încercarea de a încadra paradigmatic conflictul ucrainean, realitatea de fond se reduce la faptul că viziunea Moscovei (sub regimul Putin) și cea a Occidentului sunt incompatibile. Cum va fi rezolvată această confruntare rămâne de văzut, însă devine cert că rezultatul său va transcende părțile implicate. Mai mult decât atât, pe termen lung, ciocnirea celor două viziuni induce volatilitate în sistemul internațional declanșând totodată un proces de metamorfoză la finele căruia actualul peisaj va fi de nerecunoscut. Pe termen scurt, tensiunile dintre Rusia și Occident pe fondul crizei din Ucraina ne dezvăluie faptul că trăim într-un sistem internațional în plină schimbare, pe care fiecare dintre părțile implicate îl abordează în mod distinct. Desigur, putem asuma că un nou echilibru de putere ar putea fi atins, însă acesta ar fi mai degrabă unul precar ținând cont de multitudinea dosarelor conflictuale cu potențial de escaladare. Mai mult decât atât, actuala dinamică a relațiilor dintre cei doi actori este una de intensificare a opoziției directe. Augmentarea sancțiunilor la adresa Rusiei votate în vara anului 2017 de Congresul SUA, ce nu mai pot fi anulate nici măcar de președinte, alături de prelungirea măsurilor punitive ale Uniunii Europene arată că poziția Occidentului față de Moscova rămâne de neclintit. La rândul său, deși Kremlinul urmărește dezghețarea relațiilor și întoarcerea la o atmosferă de tipul *business as usual*, liderii ruși nu se arată dispuși la niciun compromis.

Dacă părăsim sfera relațiilor internaționale în favoarea realităților de pe teren, perspectiva este cu atât mai sumbră. În Ucraina, Federația Rusă rămâne implicată într-un amplu conflict, a cărui soluționare este greu de anticipat în momentul de față. În atare situație, transformarea conflictului „fierbinte” din Ucraina într-un conflict înghețat, pe „modelul Transnistria” devine o ipoză tot mai plauzibilă. La rândul său, România privește cu îngrijorare către evoluțiile din Ucraina și din regiune, și chiar dacă amenințarea militară nu este una directă, preocuparea rămâne la fel de legitimă. Aceasta cu atât mai mult cu cât Bucureștiul se va afla într-o postură extrem de delicată în eventualitatea declanșării unui conflict deschis. Prezența unei comunități românești semnificative în teritoriile potențial afectate de război din estul Ucrainei va necesita un răspuns prompt, atent calibrat, însă la limita de a fi considerat provocator. Comunitatea românească reprezintă a treia etnie ca pondere din Ucraina după ucraineni și ruși - aproximativ 400.000 - și este în principal distribuită în regiuni precum Cernăuți, Transcarpatia, Odesa, Kirovograd, Nikolaev, Herson, Ananiev și Balta. Postura de stat de frontieră a UE și NATO generează o serie de particularități în abordarea politicilor de securitate de la care România nu poate face rabat.

Indiferent de evoluțiile din Ucraina și îndeplinirea oricărui scenariu, calitatea României de membru NATO și de aliat strategic al SUA nu va permite Rusiei aventurarea într-o campanie militară pe teritoriul țării noastre. Cu toate acestea, declanșarea unui război la scară largă în Ucraina ar determina România să recurgă la o mobilizare generală și la activarea planurilor de urgență pe toate dimensiunile: naval, aerian și terestru.

Cu excepția situației în care Rusia ar invadea Ucraina - realitate ce ar impune abordarea unei alte atitudini a Bucureștiului -, celelalte scenarii nu implică riscuri iminente pentru România, ci doar persistența unui climat de tipul Război Rece la granițele sale.

O evaluare sistematizată a conflictului ucrainean vădește apariția germenilor schimbării în plan internațional, fenomen de care nimeni nu se va putea adăposti având în vedere vectorii catalizați de globalizare. În plan secund, poate fi observat câmpul tactic ale cărui caracteristici frapază prin capacitatea de inovare și viteza cu care acțiunile se succed. Conflictul din Ucraina este practic episodul ce a resuscitat și rafinat conceptul de război hibrid cu această ocazie fiind adusă la lumină noi spații de manifestare a conflictualității precum trupe fără însemne distinctive, războiul cibernetic, războiul informațional.

În plan sinoptic, mișcările tectonice sunt tot mai vizibile fiind evident că rolul de hegemon asumat de Statele Unite este contestat cu tot mai mare intensitate. O trecere în revistă a zonelor de conflict întreținute în ultima decadă relevă că Moscova nu are abilități de constructor însă și-a desăvârșit instrumentele de instigator și vandal al stabilității internaționale.

În mandatul democratului Barack Obama, Statele Unite au fost subminate în toate zonele de interes strategic iar semnalmamentele participării Rusiei la acest plan țin astăzi de domeniul evidenței. Una dintre marile temeri ale Kremlinului este căderea în irelevanță, respectiv evacuarea de la masa decidenților cu alonjă globală. Prin acțiunile sale provocatoare, distructive, Rusia lui Vladimir Putin încearcă să-și sporească pârghiile de influență absolut esențiale atunci când se așază fața în față cu mai marii lumii. Prezența sa în Caucaz, Africa de Nord, Orientul Mijlociu, Europa, Coreea de Nord sau chiar America de Sud reprezintă variațiuni ale aceleiași filosofii politice care frizează cinismul în siajul cărora Moscova își construiește relevanța strategică. Gestionarea dosarelor conflictuale se realizează respectând principiul vaselor comunicante astfel că Federația Rusă nu manifestă niciun fel de rezervă în a colporta obiective sau înainta compromisuri între diversele zone unde are implicare. Sunt voci care argumentează în mod legitim cum o înfrângere pe frontul sirian poate alimenta o escaladare în Ucraina. În acest context, devine tot mai vizibilă inadecvarea continentului

european, tributar conceptului de *soft power*. Într-un teatru de operațiuni în care interese mai mult sau mai puțin legitime se vor a fi puse în practică utilizând mijloace din instrumentarul realpolitik-ului primitiv.

Epoca de aur clamată de școala idealistă nu se întrevede încă la orizont, motiv pentru care o țară ca România aflată pe linia de falie trebuie să se pregătească pentru scenarii din sfera „worst case scenario”.